

Excursieverslagen van FLORON-kampen 1999

Verslag van het inventarisatieweekend Zuid-Limburg 1999 van 28 t/m 30 mei — René van Moorsel, Eykmanlaan 407, 3571 JR Utrecht en Willem Stouthamer, Zoutstraat 17-3, 9722 TB Groningen.

Aan dit inventarisatieweekend in Zuid-Limburg, het tweede uit een reeks in drie opeenvolgende jaren, hebben 28 personen gedurende een of meer dagen deelgenomen. De uitstekende kampeerboerderij Terlinden in Noorbeek was ook deze keer onze verblijfplaats en het prachtige zomerweer heeft sterk bijgedragen om het weekend tot een succes te maken. Er was gekozen voor een mix van goed en minder goed bekende kilometerhokken en nu vooral uit het middelste deel van het te onderzoeken gebied. Dit weekend heeft 23 streeplijsten en een totaal van ruim 4350 waarnemingen opgeleverd, waaronder natuurlijk een flink aantal soorten van de Rode Lijst.

Wanneer we de resultaten ervan vergelijken met de gegevens die bekend zijn uit de atlas van Zuid-Limburg¹ of uit Florbase² dan valt op dat er bij zo'n inventarisatieweekend altijd weer planten worden gevonden die nog niet bekend waren van het desbetreffende kilometerhok. Was de klapper van de vorige keer de spectaculaire vondst van *Koeleria pyramidata* (Breed fakkelgras) op plaatsen waar de soort nog nooit was aangetroffen, dit jaar konden we ons verheugen over de tweede vondst van *Polystichum lonchitis* (Lansvaren) in Zuid-Limburg, deze keer niet in een groeve³, maar 'gewoon' in een bos. We willen ons hier beperken tot de overige krenten uit de pap: wat de varens aangaat kunnen we een nieuwe vindplaats van *Polystichum aculeatum* (Stijve naaldvaren) noteren. Wat waterplanten betreft kan er melding gemaakt worden van nieuwe locaties van *Callitriche obtusangula* (Stomphoekig sterrekroos), een steriele *Myriophyllum* (het betreft *Myriophyllum alterniflorum* of *M. spicatum*, Teer vederkruid resp. Aarvederkruid) en de volgende Fonteinkruiden: *Potamogeton pusillus* (Tenger fonteinkruid), *P. crispus* (Gekroesd fonteinkruid) en *P. natans* (Drijvend fonteinkruid).

Het inventariseren van bossen, kalkgraslanden, bermen en akkers leverde een lange lijst op van nieuwe vindplaatsen (meer dan 220). We willen slechts een beperkte opgave doen van een aantal bijzondere vondsten en wel: *Aquilegia vulgaris* (Wilde akelei), *Bunium bulbocastanum* (Aardkastanje), *Cirsium acaule* (Aarddistel), *Galium pumilum* (Kalkwalstro), *Koeleria pyramidata* (Breed fakkelgras), *Legousia hybrida* (Klein spiegelklokje), *Rhinanthus alectorolophus* (Harige ratelaar), *Aphanes inexpectata* (Kleine leeuwenklauw), *Alopecurus aequalis* (Rosse vossestaart), *Geranium rotundifolium* (Ronde ooievaarsbek), *Lepidium virginicum* (Amerikaanse kruidkers), *Scrophularia umbrosa* (Gevleugeld helmkruid), *Arenaria leptoclados* (Slanke zandmuur) en *Barbarea stricta* (Stijf barbarakruid). Onze verwachtingen voor de volgende keer zijn hoog gespannen!

1. E.N. Blink, 1997. Atlas van de Zuid-Limburgse Flora 1980–1996. Maastricht.
2. FLORBASE-2e is een bestand met plantesoort-waarnemingen op 1x1 km.-hokniveau. Het bestand bestaat uit gegevens van provincies, particulieren en terreinbeherende organisaties.
3. J. Cortenraad & T.J.D. Mulder. Uit de Flora van Limburg. Nat. Hist. Maandblad 83: 36–39.

Hei- en Boeicop is gelegen in de Vijfheerenlanden. In dit gebied en de aangrenzende Alblasserwaard vindt al jarenlang overleg plaats tussen vele maatschappelijke groeperingen en overheden om te komen tot afspraken over natuur, landschap, landbouw en leefomgeving. In 1993 heeft dit geresulteerd in een convenant dat door maar liefst 26 partijen is ondertekend. Eén van die partijen is de agrarische natuurvereniging Den Hâneker. Deze vereniging, die 10 december 1999 haar vijfjarig bestaan vierde, zet zich in voor het creëren van meer mogelijkheden voor de natuur binnen de agrarische bedrijfsvoering. Om te weten wat de natuurwaarden bij de aangesloten bedrijven zijn, worden inventarisaties verricht. Dit gebeurt zowel door professionele krachten als door vrijwilligers. In dit kader was Den Hâneker graag bereid bij te dragen aan het inventarisatieweekend. Voor FLORON was het een interessante mogelijkheid om vrijwilligers beter kennis te laten maken met het agrarisch gebied. Bij inventarisaties door vrijwilligers worden deze gebieden meestal vermeden of slechts langs de randen bezocht, uit schroom een agrariër te vragen de op zijn land voorkomende plantensoorten te mogen noteren. Beide groepen hadden dan ook voordeel van deze opzet en het werd zo een geslaagd weekend voor zowel de deelnemende floristen als de agrariërs. Hieronder een blik op de aanpak en resultaten.

Wat is onderzocht – In totaal werden 13 bedrijven bezocht door groepjes van gemiddeld 3 floristen, waarvan er telkens tenminste één de nodige ervaring had met het inventariseren in het veenweidegebied. De bedrijven bestonden met name uit voorbeeldbedrijven van de agrarische natuurvereniging, aangevuld met enkele bedrijven waar maatregelen getroffen zijn om meer mogelijkheden voor de natuur te creëren. Per bedrijf werden steeds enkele elementen (als sloot met oever, poel, terrasoever en dergelijke) geïnventariseerd en zo mogelijk werd ook een overzicht gemaakt van de overige planten binnen het bezochte gebied. Bij alle bedrijven is een opname gemaakt van het element ‘sloot met oever’; de overige elementen verschillen per bedrijf. In totaal gaat het om 35 elementen.

Natuurproductiebetaling is een regeling waarbij agrariërs worden uitbetaald voor het voorkomen van bepaalde soorten in de oevers langs de sloten van hun bedrijf. Natuurproductiebetaling gaat uit van een prestatie, waarbij de agrariër zelf bepaalt hoe het resultaat behaald wordt. Dit in tegenstelling tot regelingen waarbij betaald wordt voor een bepaalde inspanning of aanpassing in de bedrijfsvoering (beheersovereenkomsten), bijvoorbeeld het uitstellen van het maaien tot na een bepaalde datum. Enkele soorten uit de regeling voor natuurproductiebetaling zijn Echte koekoeksbloem (*Lychnis flos-cuculi*), Moerasrolklaver (*Lotus pedunculatus*) en Gele lis (*Iris pseudacorus*).

Aantal soorten per bedrijf – Het aantal waargenomen plantensoorten per bedrijf lag tussen de 92 en 166. Deze aantallen bleken vooral afhankelijk van het aantal verschillende elementen op een bedrijf en de verscheidenheid hierin. Overigens vormt de aanvullende soortenlijst bij enkele bedrijven een belangrijke bijdrage aan het totaal van aangetroffen soorten. Vooral onkruidsoorten rond het erf geven aanvullingen op de soorten uit onderscheiden elementen. Deze soorten worden ook regelmatig aangetroffen in (recent) gegraven poelen en terrassen. Twee bedrijven komen aan een hoog aantal soorten omdat zij ook gronden in de uiterwaarden hebben liggen.

Overzicht soorten – Het totaal aantal aangetroffen soorten van alle bezochte bedrijven samen bedraagt 304. Van deze soorten zijn er 78 slechts eenmaal aangetroffen. Dit zijn vooral soorten van de aanvullende soortenlijsten en van elementen uit de uiterwaarden, waar veelal andere vegetaties aanwezig zijn. Van 26 soorten werd op elk bedrijf een waarneming gedaan. Dit zijn vooral soorten van voedselrijke milieus als Ruw beemdgras (*Poa trivialis*), Blaartrekkende boterbloem (*Ranunculus sceleratus*), Grote brandnetel (*Urtica dioica*) en Witte klaver (*Trifolium repens*). Ook zijn er soorten die thuishoren bij een wat kruidenrijkere plantengroei, waaronder Pinksterbloem (*Cardamine pratensis*), Gewone hoornbloem (*Cerastium fontanum*), Zomprus (*Juncus articulatus*) en Rode klaver (*Trifolium pratense*). Aan deze lijst moeten we eigenlijk nog soorten toevoegen die om een of andere reden niet zijn genoteerd, maar vrijwel zeker overal zullen staan, zoals Engels raaigras (*Lolium perenne*) en Straatgras (*Poa annua*).

Bijzondere vondsten – Speciale aandacht verdienen soorten uit tenminste één van de volgende categorieën: de a- (aandacht) en r- (Rode-Lijst-)soorten van de streeplijst en de soorten die meetellen in de regeling voor natuurproductiebetaling (NP-soort).

Tijdens de inventarisaties op de bedrijven zijn 21 van de 25 NP-soorten aangetroffen. Moerasvergeet-mij-nietje (*Myosotis laxa* subsp. *cespitosa*) werd als enige hiervan op alle bedrijven aangetroffen. Moeraswalstro (*Galium palustre*) en Egelboterbloem (*Ranunculus flammula*), die beide op 11 van de 13 bedrijven zijn gevonden, scoorden ook relatief goed. Leuke vondsten in lagere frequentie waren soorten als Gewone dotterbloem (*Caltha palustris* subsp. *palustris*) (3x) en Geewoon knoopkruid (*Centaurea jacea*) (1x).

Van de a-soorten van de streeplijst werden er 22 gevonden, waaronder Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*) (1x), Schildereprijs (*Veronica scutellata*) (1x), Watergentiaan (*Nymphoides peltata*) (3x) en Kattendoorn (*Ononis repens* subsp. *spinosa*) (2x). De lijst van a- en NP-soorten overlapt ten dele. Aangetroffen soorten van beide lijsten zijn onder andere Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) (6x), Grote kattenstaart (*Lythrum salicaria*) (7x) en Echte koekoeksbloem (9x).

Het aantal Rode-Lijstsoorten bij een dergelijke inventarisatie buiten natuurterreinen is uiteraard niet hoog. Toch werden in totaal nog vijf soorten van de Rode Lijst aangetroffen. Zacht vetkruid (*Sedum sexangulare*) is een soort die te vinden is op rotsige of zandige droge plaatsen. De soort is dan ook gevonden op een rivierduin van een bedrijf met percelen in de uiterwaard. Blauw walstro (*Sherardia*

Foto 3. Dagexcursies, zoals hier in veenweidegebied bij Wassenaar, bieden een goede gelegenheid samen met anderen te inventariseren. Foto W.J. van der Slikke.

Foto 4. Moerasandijvie (*Tephroseria palustris*), op de meeste vindplaatsen in lage aantallen aangetroffen, komt soms ook massaal voor zoals hier in zuidelijk Flevoland. Foto W.J. van der Slikke.

Foto 5. Steenanjer (*Dianthus deltooides*), één van de vier Rode-Lijstsoorten die tijdens het kamp in Bourtange op diverse plekken werd aangetroffen. Foto W.J. van der Slikke.

Foto 6. Inventarisatiekamp Sevenum. Floristen nemen de zaden van een waterweegbree (*Alisma spec.*) onder de loep, om de juiste soortnaam vast te stellen. Foto W.J. van der Slikke.

arvensis) is aangetroffen onder een afrastering met prikkeldraad, een plek waar wel wordt geweid, maar waar weinig tot geen mest terecht komt. Blauw walstro is van oorsprong een akkeronkruid. In Zuid-Holland is deze soort van de akkers verdwenen, maar wordt er wel aangetroffen op andere plaatsen zoals dijken en gazonranden. Muurganzenvoet (*Chenopodium murale*) is ook een soort van voedselrijke zandige of stenige milieus. Deze soort werd aangetroffen langs een op zand aangelegd betonpad, waar veel mest op kwam. Oosterse morgenster (*Tragopogon pratensis* subsp. *orientalis*) werd tot verrassing van de eigenaar gevonden in een uiterwaard op een nog niet bekende plaats. De laatste uit de serie is Echte heemst (*Althaea officinalis*), een soort van zwakbrakke ruigten. De soort is waarschijnlijk verwilderd vanuit een tuin.

Verslag van het inventarisatieweekend in Bourtange van 9 t/m 11 juli 1999 — Anneke Nieuwenhuijs, Kastanjelaan 91, 9674 BC Winschoten.

Aan het weekend in Bourtange namen 14 personen deel, 8 van elders en 6 uit Groningen, van wie er twee alleen zaterdag aanwezig waren. We overnachtten op de camping 't Plathuis in trekkershut of tent. Het was de hele tijd prachtig weer, overdag zeer heet, maar 's avonds aangenaam om tot het donker buiten te zitten.

Een "tange" is bij ons een zandrug in het veen, en vroeger vormde de Boerentange de belangrijkste verbinding tussen Groningen en Westfalen dwars door het Bourtangerveen. Sommige deelnemers hadden dan ook verwacht bij Bourtange nog hoogveenresten aan te treffen, maar, helaas, die zijn er niet meer. Naar Bourtange ga je, omdat daar soorten zijn te vinden, die invloed verraden van de flora langs de Ems in Duitsland. Het betreft soorten als Steenanjer (*Dianthus deltoides*), Geel walstro (*Galium verum*), Verfbrem (*Genista tinctoria*), Viltganzerik (*Potentilla argentea*), Knolboterbloem (*Ranunculus bulbosus*), Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*) en Tripmadam (*Sedum reflexum*). Behalve Tripmadam werden al deze soorten ook gevonden.

Vrijdagmiddag maakten we met zijn allen een excursie langs de Bakovenkade en De Linie om met het gebied kennis te maken. Zaterdag werd er in groepjes van 2 of 3 personen geïnventariseerd. Iedere groep kreeg 2 kilometerhokken te doen in een aantal gevallen wat verder van Bourtange vandaan (Veele, Vriescheloo). Zondag kreeg iedere groep één kilometerhok, en lagen de hokken dichtbij Bourtange: de mooiste hokken waren voor het laatst bewaard. Dit alles leverde 15 streeplijsten op met in totaal 2512 waarnemingen.

Rode Lijstsoorten – Er werden 4 Rode-Lijstsoorten gevonden, met in totaal 9 waarnemingen. Steenanjer (*Dianthus deltoides*, Foto 5, p. 67) werd aangetroffen op bermen en taluds in of bij Bourtange (5 hokken). Verfbrem (*Genista tinctoria*) vonden we op de Bakovenkade en in Bourtange, Zacht vetkruid (*Sedum sexangulare*) in Bourtange en Jeneverbes (*Juniperus communis*) bij Vriescheloo.

Aandachtsoorten – Het aantal a-soorten bedroeg 32, met 135 waarnemingen. Een aantal vermeldenswaardige vondsten: Rood guichelheil (*Anagallis arvensis* subsp. *arvensis*) bij Bourtange, Ronde zonnedauw (*Drosera rotundifolia*) en Kamvaren (*Dryopteris cristata*) bij een zandafgraving bij Vriescheloo, Bosaardbei (*Fragaria vesca*) bij Vriescheloo en bij Bourtange, Geel walstro (*Galium verum*) bij Bourtange, Liggend hertshooi (*Hypericum humifusum*) bij Wollingboermarke en in Bourtange, Gagel (*Myrica gale*) in een greppeltalud Bourtange, Watergentiaan (*Nymphaoides peltata*) bij Hebrecht, Koningsvaren (*Osmunda regalis*) bij Vriescheloo en Schildereprijs (*Veronica scutellata*) in vochtig grasland bij de Bakovenkade.

Overige soorten – Van de andere soorten kunnen genoemd worden: Slofhak (*Anthoxanthum aristatum*) bij Loosterveen, Oot (*Avena fatua*) bij Wollingboermarke, Akkerhoornbloem (*Cerastium arvense*) bij Hebrecht (geen algemene soort in Oost-Groningen), Kleine leeuwentand (*Leontodon saxatilis*) bij Bourtange (hier eveneens niet algemeen), Waterpostelein (*Lythrum portula*) bij Vriescheloo, Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*) bij Bourtange (2 hokken), Rossig fonteinkruid (*Potamogeton alpinus*) bij Veele (2 hokken), Viltganzerik (*Potentilla argentea*) bij Hebrecht en Bourtange, Knolboterbloem (*Ranunculus bulbosus*) bij Bourtange, Groene naalbaar (*Setaria viridis*) bij Bourtange, Klein tasjeskruid (*Teesdalia nudicaulis*) bij Veele, Hebrecht, Vriescheloo en Bourtange, Moerasvaren (*Thelypteris palustris*) bij Vriescheloo en Grote tijm (*Thymus pulegioides*) bij Bourtange.

Een mooie vondst was tenslotte Straatliefdegras (*Eragrostis pilosa*), dat in Bourtange tussen de straatstenen stond. Dit is – buiten de stad Groningen – de eerste vondst van deze soort in de provincie. Een paar weken later zag ik de plant in een plantsoen voor mijn huis in Winschoten staan en de soort is nu al in 9 hokken in Winschoten en 2 in Oude Pekela gevonden. Een onverwacht resultaat van een al met al geslaagd en gezellig weekend in Bourtange.

Verslag van het inventarisatieweekend in Nationaal Park 'De Hoge Veluwe' van 13 t/m 15 augustus 1999 — Niels Jeurink, Esdoornhof 283, 8266 GJ Kampen.

Tegen de 20 mensen hebben het weekend in Nationaal Park 'De Hoge Veluwe' geheel of gedeeltelijk meegemaakt. We begonnen op vrijdagavond, met een introductie over het park door Carlo van Rijswijk, al jaren enthousiast lid van de Vereniging Vrienden van 'De Hoge Veluwe' en tevens trouw FLORON-medewerker. Via dit contact met de vereniging hadden we zaterdag en zondag de mogelijkheid om door het nationale park te struinen en konden we gebruik maken van hun besloten mini-camping aan de zuidrand binnen het park. Het weekend verliep succesvol, hoewel het weer niet bijster meewerkte: de regen viel, vooral zaterdagmorgen en in mindere mate ook zondagmorgen, met bakken uit de hemel. Dat leverde dus de nodige capriolen op bij het drooghouden van de streeplijsten. 's Avonds hebben we de magen gevuld in een plaatselijk pannenkoekenrestaurant en daarna de dorst verder gelaafd door nog de nodige tijd in een halfopen schuurtje bij het kampeerterrein door te brengen. Een bijzondere ervaring als het water een paar meter verderop onophoudelijk neerstort.

Het droog houden van de streeplijsten lukte al met al heel redelijk, want uiteindelijk werden er zeventien ingeleverd, een gemiddelde van 2 hokken per groep per dag. De meeste lijsten geven een complete inventarisatie te zien. Van één hok behoort maar een klein deel tot het nationale park en hoewel dat deel goed werd geïnventariseerd, kan ik het niet over mijn hart verkrijgen het gehele hok datzelfde predikaat te geven. Het aantal soorten dat per hok werd aangetroffen varieerde, maar lag overal beneden de 125. Het minimumrecord van FLORON-district Gelderland-Midden werd met glans gebroken: stond het schijnbaar tamelijk onbedreigd op 38 soorten (omgeving Beekbergen), na dit weekend bedraagt het slechts 18 soorten. Dit aantal kon in twee verschillende hokken ook na goed zoeken niet worden verhoogd! Het gaat in deze hokken om uitgestrekte 'Buntgrassteppen', waar andere soorten maar mondjesmaat voorkomen. Enkele voorbeelden van nog enigszins talrijke soorten zijn Bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*), Fijn schapegras (*Festuca filiformis*) en enkele bomen, met name Grove den (*Pinus sylvestris*) en Zomereik (*Quercus robur*). De weinige andere soorten zoals Zandzegge (*Carex arenaria*), Stekelbrem (*Genista anglica*) en Blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*) kwamen er slechts in hele lage aantallen voor, waarbij Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) met slechts één pol de kroon spande. Een spectaculaire ervaring was het wel. Het geringe aantal soorten werd overigens ruim gecompenseerd door diverse andere aardige waarnemingen, zoals een vervellende Gladde slang – op een halve meter afstand – en diverse zandhagedissen. Ook het aantal moeflons was vele malen groter dan het aantal plantensoorten.

Nog enige bijzonderheden tot slot: Boszegge (*Carex sylvatica*) werd op één plaats gevonden, evenals Marjolein (*Origanum vulgare*), die overigens schijnt te zijn geïntroduceerd). Verder vonden we op diverse plaatsen Grondster (*Illecebrum verticillatum*), geen algemene verschijning in het park en Klein Warkruid (*Cuscuta epithymum*). Van beide soorten werden enkele, nog niet bekende groeiplaatsen ontdekt. Ook Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*), Echt duizendguldenkruid (*Centaureum erythraea*) en Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) werden elk op één plaats in het park gevonden. Een wel zeer vreemde verschijning was Slijkgroen (*Limosella aquatica*), dat langs een drinkpoel in een droog stuk hei werd gevonden. De plant werd er samen met Beekpunge (*Veronica beccabunga*) aangetroffen op klei die voor de afdichting van de poel is aangevoerd, stellig ergens uit het rivierengebied. We kijken terug op een geslaagd weekend!

Verslag van het inventarisatiekamp De Peel (Sevenum) van 19 t/m 22 augustus 1999 — Leo Spoormakers, Sint Teunisgang 62A, 6211 AR Maastricht.

Waar begin je aan als je een floristisch inventarisatiekamp aankondigt met "De Peel"? De Peelstreek geniet immers geen geweldige faam bij botaniserend Nederland. Terecht?

Niettemin, het weekend in Sevenum, halverwege de Peel en het Maasdal, kon rekenen op 35 deelnemers, die één of meerdere dagen deelnamen aan inventarisaties in Noord- en Midden-Limburg (Foto 6, p. 67). Vanuit het onderkomen in een

scoutinghuis in Sevenum, werden op vrijdag en zaterdag 26 kilometerhokken geïnventariseerd. Op vrijdagavond brachten we gezamenlijk een bezoek aan het Broekhuizerbroek en Swolgender Heide onder leiding van Bart Reintjes (IVN Maasdorpen). Bart liet in deze terreinen van Staatsbosbeheer zien wat beheersmaatregelen van SBB en de vrijwilligers van het IVN aan positieve resultaten hadden opgeleverd. Door de inzet van het IVN was ondermeer de karakteristieke vegetatie van afgeplagde natte heide [met onder andere Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*)] hersteld. Zondagochtend was gereserveerd voor een bezoek aan de beter ontwikkelde vennen en natte heideterreinen in Midden-Limburg.

Bij de selectie van te inventariseren hokken speelde een aantal criteria een rol, waaronder het niet of onvolledig geïnventariseerd zijn, de meetpunten in het Landelijk Meetnet Flora-Aandachtsoorten en de behoefte van Staatsbosbeheer en Stichting Het Limburgs Landschap aan gegevens van bepaalde terreinen. De uiteindelijke selectie geeft een goed beeld van wat Noord-Limburg op botanisch gebied te bieden heeft: Peelrestanten op de grens van Brabant en Limburg (4 km-hokken), beekdalen met broekbossen (6 km-hokken), een zeer gevarieerde oude maasmeander (5 km-hokken) en de bos- en heideterreinen aan de oostkant van de Maas, bekend onder de naam "Maasduinen" (10 km-hokken). En daartussen veel agrarisch gebied.

Van de 26 kilometerhokken zijn er 16 volledig en 10 gedeeltelijk geïnventariseerd. In totaal leverde dit 825 waarnemingen op. Het gemiddeld aantal soorten per kilometerhok kwam op 208. In FLORBASE -2d (1975–1997) stond het gemiddelde van deze kilometerhokken nog op 68 soorten. Het aantal soorten van de volledig onderzochte kilometerhokken varieerde van 113 (190/376, peelrestant Het Zinkske en omgeving) tot 295 (198/365, afwateringskanaal Neer).

In totaal werden 570 (onder)soorten genoteerd. Hiervan behoren 27 soorten tot de Rode Lijst. Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*) en Akkerandoorn (*Stachys arvensis*) zijn met elk vijf kilometerhokken de meest frequent aangetroffen RL-soorten. Met name Rapunzelklokje kan op regionale schaal overigens nauwelijks als bedreigd worden aangemerkt.

Een selectie uit de overige RL-soorten betreft: Stijve moerasweegbree (*Echinodorus ranunculoides*) aan de rand van een oude maasmeander (205/392) bij Meerlo en nog niet eerder bekend van dit deel van Limburg; Franse boekweit (*Fagopyrum tataricum*), aangetroffen tussen Kessel en Neer (198/365); Moerashertshooi (*Hypericum elodes*), langs een opgeschoond ven in de Maasduinen (211/385). Natuurherstelprojecten op de zandgronden hebben in Noord- en Midden-Limburg de laatste jaren op diverse plaatsen geleid tot terugkeer van deze soort; Rijstgras (*Leersia oryzoides*), langs een visvijver bij Meerlo (207/390); Rivierfonteinkruid (*Potamogeton nodosus*). Ditmaal geen vondst uit het Maasdal (de soort neemt hier de laatste decennia toe), maar nota bene uit het hart van de Peel (190/375). In delen van de Peel wordt in het landbouwgebied maaswater aangevoerd, hetgeen leidt tot een wel erg groot contrast met de resterende voedselarme peelrestanten.

Onder de RL-soorten ook oude bekenden zoals de Maretak (*Viscum album*) bij Meerlo, Boslathyrus (*Lathyrus sylvestris*) langs het afwateringskanaal bij Neer en de Witte waterranonkel (*Ranunculus ololeucos*) ten zuid-oosten van de Hamert.

Het weekend leverde ook aardige vondsten op van soorten die regionaal minder bekend zijn, zoals: Klein blaasjeskruid (*Utricularia minor*) in de Maasduinen (210/

384); Vreemde ereprijs (*Veronica peregrina*), nieuw voor de regio (205/392); enkele ganzenoetsoorten [Zeegroene ganzenoet (*Chenopodium glaucum*) en Stippelganzenoet (*C. ficifolium*)] en fonteinkruiden [Rossig fonteinkruid (*Potamogeton alpinus*) (200/380) en Vlottend fonteinkruid (*P. x fluitans*) (205/392)].

Bijzonder was de vondst van een fors vederkruid in een grindgat annex visvijver aan de oostkant van de Maas (Dorperheide) op een tiental meter van de Duitse grens. Door het NHN-Leiden werd vastgesteld dat het hier *Myriophyllum heterophyllum* betrof. Deze soort is al enige tijd in Duitsland ingeburgerd en zou daarom ook in Nederland te verwachten zijn.¹ In hoeverre het hier een spontane vestiging betreft is echter twijfelachtig; het vederkruid werd aangetroffen samen met Watergentiaan (*Nymphoides peltata*) die als uitgezet (code 9) werd beoordeeld.

Het weekend leende zich ook goed om aandacht te besteden aan Amaranten. De recente publicaties in dit tijdschrift^{2,3} heeft het nodige losgemaakt. In totaal werd in 11 kilometerhokken *Amaranthus hybridus* sensu lato aangetroffen. In 6 gevallen was niet nader tot op de soort gedetermineerd, in 3 gevallen betrof het de Franse amarant (*Amaranthus bouchonii*) en in 2 gevallen Groene amarant (*Amaranthus hybridus* sensu stricto). Mede op grond van andere waarnemingen uit de regio⁴ lijkt het erop dat de Franse amarant wat betreft zijn voorkomen in Noord-Limburg niet onderdoet voor de Groene amarant.

Ter afsluiting van het weekend brachten we op zondagochtend een bezoek aan een aantal goed ontwikkelde vennen en heideterreinen in Midden-Limburg. Het betrof De Snep, De Groote Moost, De Banen, De Schoorkuilen, de Leveroyse Dijk en de Kruispeel.

In de Snep bewonderden we een prachtige venvegetatie met onder meer Oeverkruid (*Littorella uniflora*), Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*), Moerashertshooi (*Hypericum elodes*) en Vlottende bies (*Eleogiton fluitans*). De goede staat van het ven is te danken aan herstelmaatregelen die in 1995 zijn getroffen.⁵ Een gunstige bijkomstigheid is dat verzuring minder snel optreedt vanwege de bufferende werking van water dat ondergronds toetreedt uit het aangrenzende kanaal De Noordervaart. Na vier jaar ontwikkelt het terrein zich nog steeds in de goede richting en neemt de rijkdom aan soorten van voedselarm milieu nog steeds toe. Ook Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*, Foto 2, p. 62) en Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*), hier al sinds geruime tijd niet meer aangetroffen, werden weer waargenomen. In de Groote Moost ligt het enige blauwgrasland dat Limburg momenteel rijk is. Ook dit komt mede dankzij de bijzondere invloed van de aangrenzende Noordervaart. Naast blauwgrasland is hier soortenrijke natte heide te vinden. Ondanks het late tijdstip in het jaar konden veel soorten nog worden herkend. De Banen is in Limburg het toonbeeld van een goed ontwikkelde venvegetatie. Helaas bleef door de hoge waterstanden veel hiervan voor het oog verborgen. Het even verderop gelegen gebied de Schoorkuilen maakte dit echter goed. Enkele jaren geleden nog bedolven onder zand, is nu, na het verwijderen hiervan, een venmilieu ontstaan waarin vooral de uitbundige groei van Kruipende moerasweegbree (*Echinodorus repens*) opviel.

1. R. van der Meijden, W.J. Holverda & H. Duistermaat, 1999. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1997, 1998 en 1999. *Gorteria* 25: 131.

2. G.M. Dirkse, R. Barendse & C.G. Abbink-Meijerink, 1998. *Amaranthus bouchonii* Thell. (Franse amarant) en *A. hybridus* L. (Groene amarant) in Nederland. *Gorteria* 24: 69–80.
3. H. Duistermaat, 1999. Nogmaals *Amaranthus hybridus* L. (Groene amarant) en *A. bouchonii* Thell. (Franse amarant). *Gorteria* 25: 31–33.
4. Schriftelijke mededeling Fons Reijerse.
5. H. de Mars, 1998. Verdrogingsonderzoek Limburg. Ecohydrologische atlas Limburg 1989–1996. Provincie Limburg.